

Alte Drucke

Spiegel Der Schrijfkonste

Velde, Jan vanden

Amsterdam, [ca. 1610]

INSTRVCTIE VAN T SCHRYVEN.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-70656

INSTRVCTIE VAN T SCHRYVEN.

Grondich bericht om een goede Penne te maken.

Vele hebben dicwils verwondert geweest, ziende met wat vrycheyt ende geweld eenighe van myne trocken met de Penne (bykans tegen hare nature ende macht) ghehaelt ende getrocken zijn; maar zoo wanneer sy myne Pennen hadden, ende myne handt om die te bestieren, als oock myne oogen om die den wech te wyfen, sy zouden by experientie bevinden de Penne meer krachts te hebben, dan sy haer wel gheven ende toecyghenen, ende en zouden zommighe niet voor onmogelyk houden 't gene ick met haer (onberoemelyk gheproken) in kloecheyt te weghe brenge.

Om welcker oorfsake wil ick voorgenomen hebbe, al-eer ick tot d'onderrechtighe vande Characteren oft Letteren come, een weynich van der Pennen aert te handelen, waerinne vry al wat veel ghelegghen is, die wel te kennen, om allerley soorten van geschriften te schryven.

Ende hoewel daer niemant en is, hoe weynich hy in 't schryven ervaren sy, die niet en weet hoemen een Penne maken zal, nochtans overmits ic dencke, dat den meestendeel alle de particulariteyten niet en weten, die in 't snyden van de Penne behooren gebruyct te worden, om met meerder lichticheyt ende beter gratie te schryven, zal ick myne maniere hier verklaren, veel liever hebbende van lancheyt berispt te wordē, dan dat de Ioncheyt ende andere aenkomende Schryvanen myne onachtfaemheyt beschuldigende, niet van dege en zouden kunnen bereyden de gereetschappen noodich totter pennens-konste, van de welcke ic professie doe.

Voor eerst is van noodē (gelijck zulcx oock by alle Konstenars ende andere Handwerckers gepleecht wordē) datmen goede gereetschap hebbe; zal dan de gene die hem tot het wel schryven begheven wil, voor al maken te hebben een goet Penne-mes, niet te breed oft te dick, maar van een subtile recht-doorgaende snede, de punt een weynich van boven over-vallende, gelijck eenen havix-beck, niet te kort, maar een weynich uytgestreēt, ende den hecht wat stijf inde handt, om dat zoo veel te bequaem te mogen handelen.

Om dan een goede Penne te snyden, zalmen den schacht nemen ende houden met twee vingers, namelijk met den duym ende den voorste vinger vande sincke hant, die latende rusten op den derde, ende het Penne-mes in de rechte hant, tot eenen duym breed na vanden punte, want de Penne al zoo te zekerder gesneden wordē; daernaer zuldy met het voorste van 't Penne-mes de schacht ontginnen, rustende metten duym vande rechte hant op den vierden ende lesten vinger van de sincke handt, beginnende de zelve t'openen met een langhachte snede van boven over den buyck; 't welck gedaen zijnde, zuldy beyde de zyden afsnemen, ende daarnaer de punt over dweers, die ghy wat breedtachtich laten zult,

ende alsdan de zelve omkeerende met de snede aende punt van het Penne-mes, een spalte ofte splitte inden rugge makende, ende zoole ten eersten niet lanck genoegh en valt, die met den nagel vanden rechten duym wyder doen open splyten; andere besigen daer toe den hecht van Penne-mes, oft een ander schacht, maar dat valt ongereet: Daernaer zuldy den beek over beyde zyden gelijck uyt halen, dien afsnemende ende scherp makende, tot dat ghy zien zult die bequaem te wesen om de leste snede te geven: De openinge boven den beek zuldy maar tot de helft toe van hare dicte afsnemen, ende eens zoo lanck maken als den beek is, den welcken ick zoo breed oft zoo smal make, na de Letter die ick voorneme te schryven. Indien de schacht te hardt is, zoo zuldy de splitte wat langer maken; ende te zacht, wat korter, na dat ghy bevinden zult datte hardt oft zacht is.

Rest het noodichste ende principaelste, namelijk, vanden beek te korten, die ghy u gewonnen zult op den naghel van uwen sincken duym af te snyden, ende niet op een ander Penne, oft ronde schacht, oermids dat het ongemacklijck is, ende den duym veel gereeder valt: Den beek dan affnydende op den duym, zoo zuldy het Penne-mes mette snede op den rugge vanden beek een weynich schuyus houden, ende snyden zoo van boven nederwaerts tot de punte toe, om de t'samen-bindinge vande Letteren zoo vtel te reynder ende subtylder te maken; ende als dan het Penne-mes hervattende, de punte vanden beek noch eens recht affnyden, ende aen beyde zyden wat effenen, makende den rechten hoek een weynich korter ende wat dunder oft kleynder dan den sincken: zal wat korter seggh' ick, om datmen, om de Penne wel te houden, de handt een weynich na de rechte zyde buygen oft deysen moet, ende wat dunder oft kleynder, om dat de innt des te beter uyt de Penne vloeyen zoude: den sincken hoek wat grover, om dat die meerder last lijdt, uyt oorfsake dat de Penne meest na de sincke hant altyts nytgedreven wort.

Vn u te vermanen, dat de zelve zoo reyn gesneden moet zijn, datter geene vefselingen oft rouwicheyt aen en zy, ick onnoodich achte, aengesien de plomfste zelve wel oordeelen kunnen, dat de reynste instrumenten aljyds de bequaemste zijn om hem daer mede tē behelpen.

Hebbende nu de maniere geweten, om de Penne wel te snyden, is voorder te weten, datter dryerley soorten van Pennen zijn: d'eerste, daer van den beek effen is ende even lanck; ende de twee andere, daer van den beek oneffen ende niet even lanck en is, dewelcke ick hier, als oock de maniere van 't Penne-mes, ende hoe de Pennen ontgornen moeten worden, by Figuren wel heb willen aenwyfen, om alle perfoonen des te beter myne onderrichtighe te openbaren. De Figuren zijn de naevolgende:

A

Taf

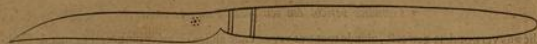
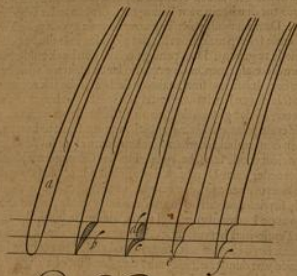

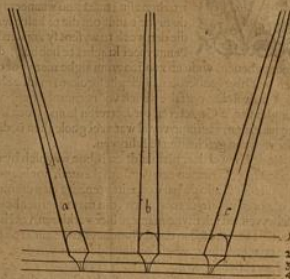
Figure van alle de

trecken der Pennen.

- a. Den sacot.
- b. D'achte mede.
- c. De twee spade.
- d. Dwyf-Schuyt.
- e. Den spits.
- f. Decorringe van het.

- a. Dezen bekende schijnde handt is wat langer.
- b. Dezen bekende even langer.
- c. Dezen bekende is de gader handt is wat langer.

Wilde.

Griffijs, Gloger
esthuyus, Kruysen
1735 Halbeskud.

Tot wat aert van Letter dese dryley soorten van Pennen zullen gebruyt worden.

*ghebruyscht
van deelen
van deelen*

Om nu te verklaren tot welcken eynde ick dese drie soorten van Pennen gebruycke, zalmen weten dat ick de effene ghebruycke om allerley grove rechtstaende Fractur-schrijven, Textur-schrijven, Bastart-letter, groot ende kleyn, ende vervolgens dien alle andere valste vierkante ende ronde staende Letteren, t'zy om opschriften oft eenige sententien ende heerlijke spreucken te schryven.

*van deelen
van deelen
van deelen*

De twee oneffene gebruyck ick gemeynlijcken tot alle loopende handen, t'zy Hoochduytsche oft Nederlantische, d'eerste van dien, daer van het becxken tegens de rechte handt langer is dan het slincke, gebruyck ick meestende om een achter-overvallende loopende hant te schryven: ende d'ander, daer van het becxken na de slincke handt langer is dan het rechte, tot een voor-overvallende handt, ende oock om te schryven een Italiaensche handt, behalven dat den beck wat langer ende scherper moet zijn, ende dat om de lenghede, subtylicheyt ende rondicheyt vande zelve Letter: gelijck oock den beck vande Penne om een Nederlantische oft Hoochduytsche handt te schryven, wat korter moet wesen, om dieswil dat dees Letter veel korter ende vetter valt.

*van deelen
van deelen
van deelen*

Wyders zoo gebruyck ick oock noch een ander maniere van Pennen, zo wanneer ick een ronde loopende staende handt beghere te schryven, vande welcke ick den beck, na dat icken effen afgesneden hebbe, wat rondachtich make, nemende aan beyde ynden de hoecxkens een weynich af, doch zoo veel niet dat ick haer het platte doe verheffen, dan alleenlijck maer een weynich vande sniede, om datse te beter rollen zoude: dien dese is de ghene die zonder twyfel wel den meesten spoedt gheeft, want al wat rondt is dat moet wel loopen.

*van deelen
van deelen
van deelen*

Van ghelijcken gebruyck ick oock een zoodanighe Penne om myne trecken te halen, maer neme daer toe een schacht die wat sijfachtich is, makende haren beek wat langer, ende de splitte oft spalte van ghelijcken, om dat den inct des te langhzamer en van passe volgen zoude: Ende om te verhoeden dat dezelve niet en kritele oft en sprinkele (gelijck zulcx in myne Schriften niet veel ghesien en wordt) zoo voere ick dezelve teghens den rugghe opwaerts een weynich overkant, gelijck een Schip dat zoetkens lavert, om datse des te zoeter over t'pampier sween zoude, want die rechte oft steyl tegens den rugghe opwaerts te willen voeren, zalmen qualijk kunnen beletten dat niet en kritele, ende dat de trecken gheheel onzuyver vallen, der welcker glatticheyt ende reynicheyt, ick voor een groote konste ende wetenschap houde, als zijnde een vande kloekste ende byzonderste grepen die een meesterlijck Schryver tot vermaetheydt brenghe[n] mach.

Ende om noch breder hier van allen Lief-hebbers ende Daders der Pennen mijn maniere van doen ontdecken, zoo heb ick hun dit noch wel willen te kennen geven, te weten, dat zoo wanneer ick myne kracht (myne zeyt ick niet voorders, dan zoo ick die door de genade Godes ontfanghen hebbe) inde handelinge

der Penne extraordinaris op een groot bladt wil ghebruycken: Zo neme ick een vande sijfste oft hardste schachten, die stellende met het voorste in wat waters, ofte om t'gereeste in mynen inct-pot, om die wat sachtter en ghemoediger te laten worden, op datso alfoo te bequamer zoude moghen wesen om haer onder de trecken te buighen, ende om inde swaerheyt der selver te verdueren, want al ist datso door het water oft door den inct wat slapper geworden is, zoo blijfse nochtans in zulcke temperature volherdende, als ickse te versachten gheselt hebbe, t welck andere die zachter oft slapper zijn niet en vermoghen: want zoo haest den beck den inct genomen heeft, zulke se terstont onder de handt beswijcken: waer uyt volcht dat de trecken zoo vroom ende kloekc uyt zulcke Pennen niet vallen en willen: ick neme oock daer toe eenen vloeyende ende loopende inct, zonder eenigen cattoon daer inne te doene, op dat my de hayten inde Penne geene veranderingen en zouden gheven, om zuyver ende reyn te schryven: ick verkiefe oock daer toe gladt ende wel ghelijmt pampier, om dies wille dat de Penne op het zelve te lichter voort schiet: ende zoo wanneer ick zie dat den inct my te zeer loopt, zoo worpe ick een kleyn beetken gomme in mynen inct-pot om hem wat meer te binden: t welck ick oock doe als ick een stille ende trage handt beghere te schryven: ofte zoo niet, neme daer toe een soorte van pampier dat wat tragher is, dan en schryver niet gheerne op overmidts de Penne te haest verlijst, vande de handt daer op te moede wordt, als oock om dat ick niet vele traghe Schriften en schryve, als zijnde heden-daechs vanden Koopman, Klercken ende Copisten niet veel gheacht, dewelcke het ghenoech zy, datse een schoone ende valste loopende Letter voor oogen hebben, zonder hun met eenighe groote curieusheyt het hooft te breken, hoewel nochtans dat sy alle na de volcomene perfectie van dien behooren te staen: Maer voor Edel-lieden, Advocaten, Secretarissen, Notarissen ende Schoolmeesters, ist zeer eerlijck ende voordierlijck dat sy verleychedene wel-ghemaecte ende perfecte schriften schryven konnen, om hun daer mede des te beter ende bequamer ten dienste van Princen ende Heeren, ende tot voorderinghe van allerley Staten ende Republijcken te behelpen.

Hecmen de Penne wel vatten oft houden sal.

Tot hier toe hevet my goet ghedocht van het snyder ende maken vande Penne, als oock vande verheydenheyt van die te handelen: is nu van noodt oock te weten hoe dezelve ghevat, ghehouden, ende geregeert zal worden: ick houdse gemeynlijck met de drie vingers, nemelijck, met den duym, den voortlen ende den middelsten vinger, in voeghen dat den eersten vinger met den duym bykans gelijck staet, ende den middelsten een weynich uytwaerts, houdende de Penne neffens den naghel van dien, ende niet daer over, te twee andere zullen den middelsten vingher volgen, den welken een weynich op den goudt-vinger ren halven rusten zal, ende den goudt-vingher op den kleynen vingher, alsoo dat de handt rusten ende steunen moet op dese twee, doch meest op den kleynen vingher.

A 2

vinghier, metten welken ick maer alleenlijck het pampier en rake, te weten, van de twee haren opwaerts na den naghel toe, om te verhoeden dat sy de andere vinghers, die de Penne houden, niet en beletten haer te buyghen oft te verhoeren ende voorts te schieten, na dat men ras begheert te schryven; Ick houde die oock zoo in haer gewichte, dat het opperste vande punte met het uiterste vande rechte schouwer over-een komt, ende make dat ick altijd den arm tot den ellebogh toe liber ende vry hebbe, daer mede een weynich steunende op de tafel, latende de meeste swaerte van dien aende schouwer hanghen; het lichaem ondertijt ick niet den sincken arm, die ick op de tafel legge om den rechten te verlichten, voor al wel lertende dat het pampier oft het boek daer in ick schryve, recht voor my ligge, ende het lichaem ongedraeyt blyve: Ick en sluyre de Penne oock niet te vast nuffchen de vinghers, ende en douwe die oock niet te stijf opt pampier, overmits ick bevinde datmen de Penne te vast sluytende ende douwende,

de vinghers strack moede maect Van ghelijcken oock, te zeer liggende oft stennende met het lichaem op de tafel, belet datmen niet veerdich schryven, noch geene ghelijck-matige dicte ende breedde der trecken gehouden en kan; twelck het eenighe cieraet is aller Schriften. Kortelijck, ick houde de Penne in zulcker voeghen, dat als ick trecke eenen rechten neder-gaenden treck na de maniere van het pas-loot, oft eenen dweerschen treck, beginnende van de sincke hand tot de rechte, oft eerselende met de averechte zijde van de Penne, dat die abjids met het platte ghemacft wordt, dat is, met de breedte vanden beek: Ter contrarie, dien treckende dweers over zijde, van de sincke na de rechte, ofte van de rechte na de sincke toe, die hael ick met het scharp, oft om beter te zegghen, met de snede, dat is, het subtijlste ende dunste vande Penne, beginnende den rechten ofte sincken hoec der zelve; ende tot breeder verklaringe van dien, hebbe ick hier de meest-noodichste Figuren wel willen by stellen.

1 Den recht neder-gaenden treck, ghe-naemt by de Latijnen *Perpendicularis*, werd't met het platte vande Penne ghetrocken alzo.

2 Den neder-gaenden treck ghehaelt met het platte dweers van ter zijden, ghe-naemt *Obliquus*, werd't ghemacft aldus.

3 Ende den anderen contrarie dien, ghe-naemt *Diagonalis*, werd't ghetrocken met de snede vande Penne in deser manieren.

4 Eenen anderen rechten dweerschen treck ghehaelt met het platte vande Penne.

5 Noch eenen anderen ghetrocken mettet halve plat vande Penne.

6 Noch eenen anderen ghemacft met de snede vande Penne.

7 Andere trecken ghehaelt met eenen omkeer.

8 Eenighe halve ronde trecken.

9 Eenighe uytgheftreche halve ronde trecken.

10 Andere gheboochde halve ronde trecken.

11 Eenen heelen ronden treck.

12 Eenen ghevlochten ronden treck.

13 Halve vallende Ovalen.

14 Een heele vallende Ovael.

15 Lanckworpighe Quadraten.

16 Kromme Quadraten.

17 Vierkante Ruyten.

18 Gheboochde Ruyten.

19 Ronde Punt.

Deze superficies ofte vlacke trecken zullen vanden ghenen, die totte perfectie der Penne zoeken te gheraken, niet alle vlijt waerghenomen worden, my verzekende dat hun dezelve van gheen kleyn profijt ende voordeel wesen en zullen, ghemerct dat onse voornaemste Schriften uyt dezelve haren oorspronck nemen, ghelijck ick daer van hier naer breeder verklaringe hope te doen, radende alle de gene die professie doen den kinderen te leeren schryven, datse hun zulcke trecken daer uyt voor stellen, als sy die voor een handt begheeren te leeren, hun daer inne zoo lange oefnende, tot datse bequaem zullen wesen om Letteren te leeren maken, voor al daer wel op lertende, datse de Penne wel houden, ende hun wijzen hoe sy die in het platte ende in de snede voeren zullen, op datse een fraye ende vaste

handt schryven mogen, ende geen quade manierē aen en nemen, die hun zeer quajlyck ziju af te brengen, ende beletten eenen goeden aerdt van schryven te leeren.

Declaratie der Figuren hier vooren gheset.

AL eer ick kome tot de fondamenten onser Gheschiften, zoo heb ick hier eerst wel willen verklaren, wat te verstaen zy met dese boven-gheselde Figuren, om alzo een bequaem inleydinge te doene tot d'onderrichtinghe der Letteren. Den principaelsten treck, ende den moeyelijcksten van al is den *Perpendicularen* treck, de welcke ghetrocken wordt met het platte vande Penne

van boven recht nederwaerts, zoo lanck ende kort, na de grootte vande Letter diemen begheert te schryven, welken treck voor al wel vast behoort gheleert te worden, als zijnde den ghenen vanden welken meest alle de Letteren hare gestalte nemen. Den *Obliquen* ende den *Diagonalen* treck, als oock alle d'andere, vallen veel ghemackelijcker, ende hebben oock meer vryicheyts. Dese werden getrocken, den eenen met het platte vande Penne, beginnende vande slincke handt na de rechte schuyfyn nederwaerts gaende, ende wederkeerende vande rechte handt na de slincke opwaerts. Den anderen die inde vierkante Figuren vanden eenen hoock totten anderen getrocken wort, is den genen die met de sniede vande Penne de Letteren aen malkanderen bindt, 't zy van midden uyt het lichaem aent hooff, oft van d'een beenken aen d'ander van beneden opwaerts, want daer door wort afgezondert de distantie ende wijde die de Letteren behooren te hebben. De andere trecken, namelijk de *Dweersche*, zijn de ghene die dweers door de letteren loopen: Den eersten die met het platte ghaelt wort door de grove: Den tweeden die met het halve plat ghaelt wort door de middelmatige: ende

Instructie ende fundament der Romeynscher vierkante Letter.

O myt alle dese trecken te komen tot een applicatie aller Gheschriften, zullen wy de oude Romeynsche Letter eerst voor-nemen, de welke schijnt vande Grieksehe haren oorspronck te hebben, ende alzo de zelve een vierkante Letter is heb ick die hier ghefelt by ordre, om hare proportie te levendigher af te beelden, stellende dese weynighe Figuren die boven de fundamenten staen tot gront ende fondament der zelve: als den *Perpendicularen* treck, welke regeert alle de platte trecken die recht nederwaerts gaen: Den *Obliquen* treck, alle die, die vande slincke handt tot de rechte schuyfyn afgaen: Den *Diagonalen* treck, alle de halve platte streken die vande rechte handt na de slincke daer teghens gaen: ende den *Dweerschen* treck die met het halve platte vande penne ghemact wordt, alle de streken die onder ende boven de Letter overdweers ende midden doorgaen. Ende den *Ronden* treck, alle de ghene die rondt vallen, der welcker punten met de sniede vande Penne ghemact worden, als oock die van alle d'ander trecken die scherp uyt gaen: gelijkmen in dese Figuren zien mach.

den derden, die met de sniede vande Penne ghehaelt wordt door de kleyne Letteren: Sy werden oock ghebruyct (zonderlinghe de twee lette) om altemets het hoofft ende den voet te maken van zoodanige Letteren, daer 't den aerdt van mede brenghet, als daer zijn de Romeynsche vierkante ende ronde Letter, De Franse, ende onse stillstaende Letter. De *Kromme* ende *Ronde* trecken werden altemets ghehaelt met de sniede vande Penne, ende zonder afgaen voleyndt metter platte, ofte begoft metter platte, ende voleynt met de sniede. De halve ende heele *Ovalen* zijn de ghene op de welcke d'Italienische handt meest ghesondeert wort. De *Quadraten* dienen tot voetkens vande Textur-letter. De *Rooyten* tot de voetkens vande Frachter ende Bastart-letter: ende de *Punten* die ghemact worden met eenen dou vande Penne om op een i te zetten, ende om te sluynen eenen volkomen zin, 't zy int midden oft int eynde vande regels.

Wat den Konst-lievenden hier van noch meer noodich is, zal hem de practijcke leeren, ende de volgende fundamenten openbaren, daer van sy de perfectie door ghedaenighe studie zullen moghen bekomen, want Niet zonder Arbeidt,

Grondt ende Fundement der Romeynsche vierkante Letter.

Dissectio literarum Latinarum.

I - \ O / - S I C -

1 // A - A, V / V, V W / W, \ / X, \ V, Y.
2 { H, P P, P B, P R, I - L, I T - F, E, I F - F,
I K K, I D D, I H, I M M, I N N, T T, Z Z.
3 C C, C C C, G, C O O, C O Q, S S S S S, R

AVWXYIPBRLEFKDH MNTZ.CGOQS.

INIVRIARVM REMEDIVM, EST OBLIVIO.

B

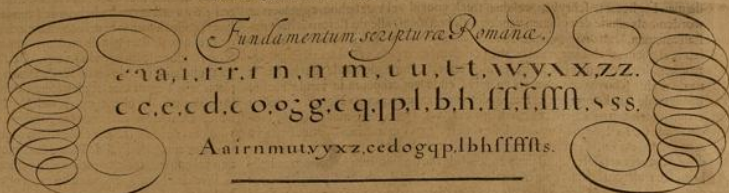
Instr.

DE ghene die op de voor-
gaende vierkante Ro-
meynsche Letter wel ge-
practiseert zal hebben, zal daer
door lichtelijk tot de weten-
schap van dese komen, dewel-
ke uyt de weynighe voor-
ghemelde Figuren oock haer ge-
stalte neemt, ende voornamel-
lijk uyt de i, o, ende f, die
meest het gantsche corpus van
dese Letter regeeren; anders
gheen verschil hebbende, dan dat eenige trecken onder ende boven haer corpus
(dat is het lichaem) uyt springen: Ende om hier te verklaren wat ick met het corpus
meyne, zoo zal men weten dat ick het lichaem vande Letter noeme te wesen t'ge-
ne dat tusschen twee parallelen oyt reghelen besloten is, ende noeme de leden te
wesen de trecken die onder ende boven dezelve uyt schieten, dewelcke ick (om
die op haer proportie te stellen) bovē niet hooger, noch onder niet leger en late
uyt springhen dan eens zoo lanck als het lichaem groot is, uyt ghenomen de r,
die boven den regel maer het vierdepaert van haer lenghde moet uyt kijcken,
ghelijck ghy in dese bovenstaende af-beeldinghe oock zien moocht.

Instructie vande Spaensche
Letter.

DE Spaensche schrif-
ten zijn tweeder-
ley, Lettera Redon-
dilla ende Bastarda, dese
twee zijn de voornaem-
ste, overmits uyt dese-
ve alle andere rijzen, die
by den Spaghaerden
meest in ghebruyck zijn,
als Lettera Redondilla Itana,
Liberata ende Prossada,
dat een traghe, een vloey-
yende ende een rassche
Letter: De Redondilla

Gronds ende fondament der Romeynsche ronde Letter.

DAER zijn noch meer andere Romeynsche Letteren, maer dese twee, hier vo-
ren gaende, zijn de ghene die heden daechs meest int ghebruyck zijn, uyt
welcker gront en fondamenten alle andere lichtelijk konnen begrepen ende ge-
maect worden: Derhalven ick den Lief-hebber bidde, hem met dese te laten ver-
noeghen, practiserende meest op de maniere van schryven die nu in treynis, ende
de welcke nu aldermeest gheacht wordt, als daer zijn de nieuwe Italiaensche,
Spaensche, Fransche, ende Duytsche loopende handen, vande welcke ick princi-
pelijk voorgenomen hebbe in desen Boeck vervolghens te handelen.

Gronds ende fundament vande Spaensche Lettera Redondilla Itana.

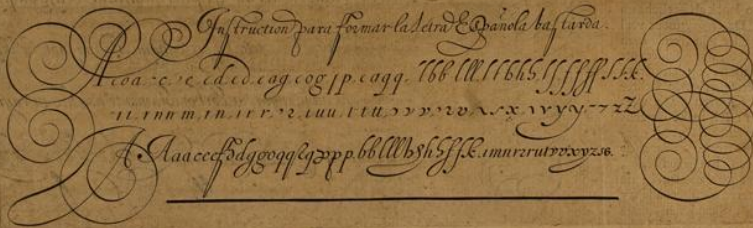

Itana

Ilana is de ronde Romeynsche niet zeer ongelijk; het onderscheit is, dat dezelve Letter al uyt zoo rondt niet ghemact wort als de Romeynsche, maer wat meer gedrongen, ende dat haer steerten wat langer ghetrocken worden, naerlatende de voetekens die onder aende i i, l l, m m, n n, r r, ende andere Lettteren

gemaect worden, der welcker stant meest stomp ende rondt wesen moeten, die beginnende ende eyndende met de snede oft scherpte vande Penne. De twee formularen, in mijn Boeck ghesfelt, zullen u dienen tot exempel, ende de laest voorgaende fondementen tot loeringhe.

Gronda ende fondement vande Spaensche Lettera Bastarda.

De andere Spaensche Letter, diemen *Lettera Bastarda* noemt, en is d'Italiaensche oude hant niet zeer ongelijk, dan dat haer lichaem wat grover, ronder ende korter valt, ende dat hare leden onder ende boven anders ghetrocken, ghebonden, ende gheeyndicht worden, der welcker stant gheheel ende al te beschryven te lanck zoude vallen, biddende den Lief-hebber hem te

willen vernoeghen met d'exempelen die ick hem voor desen schencke, ende hem te behelpen met dese byghuevouchde fondementen, considerende datmen in eenen Boeck alleen van als niet gestellen en kan, ghelijckmen oock in eenen Hof van alle kruiden ende bloemen niet en vindt; hoewel nochtans ick my verzekere, dat alle onpartijdige dit mijn Boeck voor een vande meest-verderfste ende rijckste hoeden zullen.

Beschryvinge van d'Italiaensche Lettteren.

D'Italiaensche Gheschriefften die hy de *Moderne Schrijvers* meest ghebruyct worden, zijn vierderley, namelijk *Lettera Formata*, *Pesce*, *Cancellaresca*, ende *Corfiva*, die de jongste van allen is. De *Formata* en dient maer tot den druck, ende om eenighe Carmina oft andere versen te schrijven; sy is wel de verstte ende grootte van allen, ende derhalven geschreven wort met een vetachtighe penne, om haer corpus zoo veel te vromer te maken: Ick gheve haer bykans de breedte van haer lengte, ende make de trecken, die onder ende boven uyt spelen, eens zoo lanck als haer lichaem is, ende stelde de reghelen twee-mael zoo wijdt van malkanderen alsof lanck is, ghelijckmen zulcx zien mach inde *Formulair* die ick aan mijn E. Heere den *Pensionaris* ende den *Rector* onser Stede dedicere. De *Pesce*, dat is een stille oft traghe Letter, en is de *Formata* niet

zeer onghelijk, dan datse maer een weynich meerder ghedronghen wordt, ende dat haer leden oft steerten, die onder ende boven het lichaem passeren, met eenen omkeer ghehaelt worden; daer ter contrarie die van de *Formata* stomp ende recht afghesnoden zijn: Welcke *Lettere Pesce* ick ghemeynlyck myne Discipulen geve na te schrijven, die eerst een Italiaensche handt beginnen te leeren, vindende dezelve d'alderbequaemste om een fondement te leggen, uyt oorsake dat die letter voor letter by een ghesfelt wordt, zonder die een malkanderen te binden, 'twelck voor de Aenkomelingen int begin wat te swaer valt. De *Cancellaresca* is na mijn oordeel wel de heerlijckste, ende de *Corfiva* de nuttste ende ghehandtaemste, ende daerom zal ick my poogen haer qualiteyten ende observatien oock wat breeder te verhalen, om den Lief-hebbers ende Aenkomelingen een wit te stellen, waer na sy hun oogen-mereck nemen zullen, om de schrift-matige streken van een zulkce excellente Letter zoo zeer naer te komen alst mogelijk wesen zal.

Voor eerst dan zalmen hier op wel letten, dat d'een letter niet meerder voor over en helle oft en hange als d'ander; ende dat alle de uytvliegende trecken onder ende boven eenparich neffens malkanderen sweven, anders zoude dat een confusie ende groote mismaethydt gheven: Haer Corpus sal wesen eens zoo lanck als breedte, ende het wit oft het open binnen ende tusschen de letteren al even groot ende wijdt, ende de woorden tweemaal zoo wijdt van malkanderen als sy breedte is, de spatie tusschen de reghelen zal wesen drymael zoo wijdt als sy

8
 sanck is op dat de leden ;
 die onder ende boven uyt
 spelen , d'een d'ander niet
 en hinderen , ende in mal-
 kanderen vermengt wor-
 den der welcker lenghde
 zal wesen anderhalf-mael
 zoo lanck als het lichaem
 is. De *corse* moet veel
 finalder zijn , ende hare
 trecken wat dunder oft
 subtylder , op datse des te
 veerdigher ende lichter
 gheschreven mach wor-
 den : Ick make die cens
 zoo lanck als breedt , en-
 de de trecken onder ende
 boven uyt springhende ,
 twee mael zoo lanck ; de
 letteren wat liber ende vry
 van malkanderen , ende
 de regelen vier-mael zoo
 wijdt van een alffe lanck
 is , om de penne zoo veel
 te beter haren vollen loop te gheven , ende te verhinderen dat de uytvlieghen-
 de trecken (die ick de leden ghe-naemt hebbe) malkanderen niet en letten.

Deze vier bovenstaende reghelkens zullen u dienen tot exempel vande vier
 voergheroerde Italiaensche Letteren.

Dese observatien heb ick wel willen verklaren , op dat alle de ghene die dese
 handt beminnen, ende de maniere der zelve zoeken te weten, enen zekere
 regel hebben mochten, waer naer hun te reguleren, om tot de perfectie van
 dese Royale gheschriefften te gheraken : Ick weet wel dat vele curieuse Ghee-
 sten op dese myne onderrichtinghe zeer nauwe letten, ende myne Gheschriefften
 niet deselve zeer ernstlijcken na-speuren zullen, veel eer zoekende eens anders
 werck te berispen, dan te verbeteren, dewelcke ick wil ghebeden hebben, voor
 eerst een goet onderscheyt van d'een tot d'ander te willen maken , al eer sy de
 mildicheyt van myne penne berispen: want al ist dat sy in eenige der zelve, buyten
 de limiten deser myner Instructie , altemets ghevlogen heeft , zoo zalmen
 nochtans bevinden dezelve alzooh gheregeert te zijn , datmen gheene confusie
 oft disgratie daer inne bemerken en zal. De poeten hebben hunne licentien;
 de philosophen hunne exceptien, ende de Schilders hun cieraet : Alzooh oock de

Quattro maniere principali della Lettera Italiana.

1 *Honestus rumor, alterum qd patrimonium.* bedfbbkxyz

2 *Souvent la fortune rend sott. La personne qu'elle amigne becxxyz.*

3 *In una persona sa inguria. E si bonamente usa la sua ragione.*

4 *Beet is een luttel met veel toer oet. Ez dan veel vruden m boort.*

Notomia della Lettera Italiana.

penne van ghelijcken , dewelcken door de snel-lichte hande (ghelijck een die ras
 loopt oft gaet syne leden langer uytstrect, dan hy wel doet stillekens gaende) al-
 temets oock hare vleugelen wat wijders uyt spreyt , dan alffe eene staende oft
 trage Letter schrijft : want na den spoet, diemen doet, hem den voet zomtijts
 mis-zetten moet.

Hoemen de Penne syden ende houden zal om een Italiaensche Letter te schryven.

ALzooh ick hier voren maer een weynich vande maniere aengheroert hebbe,
 hoe de penne, om een Italiaensche Letter te schryven, ghemaect moet we-
 sen, hevet my goet ghedocht, al-oor ick verklare hoe yeder letter int par-
 ticulier ghemaect moet worden , hier wat breeder haer maecksel te beschrijven.
 Men zal den beek wat lanckachtich maken, ende dien zoo veel niet wt helen als
 men wel doet om een Duytsche handt te schryven , op dat den in d'zoo veel te
 lichter volghende, de kladdekens die aent begin oft eynde vande letters komen,
 al met eenen treck ende in een reyls ghemaect zouden worden. Ick make den
 beek oock wat rondtachtich, de hoecxkens aen beyde zijden wat afnemende, op
 datse opt pampier niet en vertraghe, maer des te snelder voortschieten zoude;
 den

den beek zal oock zoo breedt ende smal ghesneden worden, naer de dicke ende smalte vande Letter diemen begheert te schrijven; ende de splite naer advenant de lenghe van dien, om de vlieghende streken, die onder en boven vant lichaem uyt ghedreven worden, zoo vet ende maghet te maken, nae datse hardt oft zacht ghedout wort, ende zulcx na datmen kennen zal tot hare ghesalte te behooren. Ende alzo d' Italianen de Penne op een ander maniere, om alle yd' onse, houwen, zoo hebbe ick die hier oock wel willen beschrijven, om alwy curieuse Geelten te voldoen, ende te vermijden datmen my zoude moghen beschuldighen die niet gheweten te hebben: welke maniere ick oock voor goet houde, uyt oorlike datmen, de penne alzo houdende, zoo veel te lichter ende veerdigher schrijft. Sy houden de Penne maer metten duym ende den voorsten vingher, alzo dat het wterste vanden duym kome te staen neffens het eerste lidt van den voorsten vingher, den welken ter zijden de penne wtghelreect lighghen zal; in voeghen dat de zelve kome te genaken het derde ende leste lidt van dien: De andere dry vinghers zullen alle by orde inde handt op malkanderen verkort lighghen; den middelsten vingher eensdeels op den goudt-vingher, ende den goudt-vinger op den kleynen vingher, gelijkmen uyt de Figure, die hier voren int begin van d' Italiaensche Ghelchrisften gheselt is, klaerlijck zien mach.

Kort bericht ende onderrichtinghe hoe d' Italiaensche Letteren elk int bysonder ghemaeft moeten worden.

OM nu te komen tot d' onderrichtinghe van d' Italiaensche handt, zal ick van yeder letter bericht doen, hoe die ghemaeft moeten worden, ende welke letteren haren oorspronck d' een van d' ander nemen, die alle voratende onder drie principale, namelijcken *a*, *f*, uyt de welke alle d' ander spruyten, derhalven ick oock voor eerst verklaren zal hoe dese ghemaeft moeten worden.

De *a* begijn ick met den rechten hoek vande Penne, treckende een weynich den duym dat de Penne kome te dalen na de slincke handt toe, plat nederwaerts, en alsdan die keerende na de rechte handt, voer ick haer overduers opwaerts, om het begijn vande *a* te maken, ende die te sluyten, makende de zelve onder ende boven even wijdt, 't welck haer meeste gracie is: Op welke letter *a* meest het gheheele lichaem van d' Italiaensche handt ghevelt ende ghegrondt wordt, overmits die, als oock alle d' ander letteren haer ghedaente van een ovael neemt.

De *f* wordt ghemaeft van eene rechten nedergaenden treck, doch begonnen met een kleyn hyn trecken ghemaeft met de snede oft kant van de Penne, ende voleynde met den rechten hoek vande Penne door een kleyn omtrecken, op de zelve maniere als vande *a*. Dese letter *f* heeft oock een goet deel aen dit lichaem, ghelijck wy zulx al vervolgens zullen bewijzen.

De *e* is oock van gheen minder kracht, als zijnde de gene vande welke alle

de leden onder ende boven het lichaem wtvlietende, haren oorspronck nemeng. Sy wort begonnen met een slincken hoek vande Penne, op de maniere van een kleyn krom trecken, ende de zelve ommekeerende, ick het begijn wederom ghenake, om haer hooft met een kleyn lanckworpich kladden te maken; daer naer nederdalende tot het tweede deel van hare lenghe, trecke ick de Penne na de slincke handt toe, 't welck het derde deel is makende aen haren steert een kleyn ront kladden, ofte voleynde die met eenen weder-keer na de rechte handt toe, scherp wgaende, &c.

wt welke drie letteren als levendighen oorspronghen van alle d' andere, wy de forme van elke letter allene verklaren zullen, beginnende vande *a* al tot de leste letter vanden *z*.

De *a* d' eerste letter vanden Alphabet, wordt ghemaeft van *a* ende *i*, stellende oft voeghende de *a* al met eenen treck, zonder afgaen, teghens de rechte zijde vande *a*.

De *b* neemt haer wesen vande twee opperste deelen vande *f*, makende haren boeck al in eenen weghe van onder opwaerts op de zelve maniere als de *a*.

De *c* begijn ick met een kleyn kladden, ghelijck 't hooft vande *f*, maer al wt niet zoo groot, ende make voorts haer lichaem ghelijc als oft ick een *w* wilde maken, ende voleyndende, late inden omkeer de Penne opwaerts scherp wtvliighen.

De *d* wort ooc eensdeels vande *a* ende *f* ghemaeft, ick begijnse als oft ic een *w* wilde maken, ende komende van boven schuyns nederwaerts dalende, als oft ick een *f* wilde maken, voleynde de zelve als *a*.

Den *e* begijn ick met den rechten hoek vande Penne, ende die wendende na de slincke handt toe om 't hooft te maken, keere ick de Penne nederwaerts int platte, ende voleynde haer lichaem als *c*.

De *f* en heeft anders geen verschil vande *f*, dan het kleyn troecken, 't welck met de snede vande Penne dweers door 't lichaem der zelve ghehaelt wort: zomtijts wordt haer ghedaente verandert door de verhuysden hooftende ende steerten die haer gheheven worden, de welke zijn dryley: D' eerste behoude haer forme vande *f*. De tweede heeft den steert ghemaeft door eenen weder-keer na de rechte handt toe, ghehaelt metter platte vande Penne; die latende op den kant zacht wtvliighen: De derde wordt het hooft ende den steert ghemaeft met eenen omkeer: welke trecken oock ghebruyt worden aen alle de andere Letteren, daer van de leden onder ende boven wtfelen, als daer zijn *b d b k p q*: Sy worden meest gebruyt inde loopende handen, als zijnde die den meesten spoedt gheven, ende die de zelve zeer verciere.

De *g* wort ghemaeft vande *a* ende vande twee leste deelen vande *f*, die hangende boven aen 't hooft vande *a*, ende halende haren steert opwaerts met een lichticheyt tot onder aende *a* scherp wt.

De *h* wort ghemaeft op de maniere vande *b*, ende en heeft anders gheen onderscheyt, dan dat haer lichaem onder open is, ende 't selve vande *b* gheslo-

ten; Sy wordt oock verandert op verscheyden manieren, ghelijckmen inde fondementen hier naer zijn mach.

Alhoewel d'Italianen ende Franfroyen geen *k* en gebruycken, heb ick al evenwel hare forme hier oock willen beschryven, ende dat om alzoowel den eenen als den anderen, van wat qualiteyt die oock zouden mogen wesen, te voldoen. Sy wort ghemaect vande twee opperste deelen vande *f*, beginnende haer hooft ghelijck thoof vande *e*, ende kome daer wt te genaken met de snede vande Penne het midden van haer corpus, keerende met het platte na de rechte handt toe schuyns nederwaerts gaende, ende make haren steert een weynich gheboghen, dien volleydende met de snede vande Penne scherp wt.

De *l* neemt oock haer gestalte vande twee opperste deelen vande *f*, sy wort ghemaect onder met een deylinghe na de sincke handt toe, ende van daer wederkeerende na de rechte, voleynt met een kleyn treexken ghemaect met de snede vande Penne, een weynich opwaerts gaende.

De *m* wordt ghemaect van dry beenken, ghelijckende de *i*, dewelcke al in eenen weghe, zonder de Penne te lichten, aen malkanderen ghebonden worden, fwevende opwaerts met de snede vande Penne over het eerste beenken, ende rondt nedervallende met het platte vande Penne om het tweede beenken te maken, ende alzooworts het derde, 'twelck ick volleynde als de *i*.

De *n* wordt van het eerste ende derde beenken vande *m* ghemaect.

De *p* vande twee onderste deelen vande *f*, ende een deel vande *o*, doch wordt begoft ghelijck de *i* met een kleyn treexken ghetrocken met den rechten hoek vande Penne; Sy wort verandert inden steert, ghelijck ick hier voren verhaelt hebbe, ende het lichaem wordt altemets ghemaect van een ronde *z*.

De *q* wort ghemaect vande *o* ende *f*, ghelijck de *g*, hebbende anders ghene veranderinghe dan den steert, die drierley is, ghelijck ick hier voren ghezeeyt hebbe.

Daer zijn twee soorten van *r*, *z*, d' eerste wordt ghemaect vande *n*, ende wordt begoft als de *i*, siet een kleyn treexken ghehaelt met de snede vande Penne, twee ghedaen zijnde, zult de Penne rechte nederwaerts trecken, ende van daer wederom opwaerts gaende tot de twee deelen van 't lichaem toe, met den kant van den rechten hoek vande Penne 't hooft maken, ghevende int eynde een kleyn douken met het platte der zelve.

D' ander *r* wordt ghemaect vande *z*, te weten, van het opperste ende onderste deel der zelve: Ick beginne van boven met eenen omkeer, begoft met den rechten hoek vande Penne een weynich opwaerts ende schuyns nederwaerts gaende na de sincke handt toe, tot de helft van haer lichaem, keere ick de Penne int platte weder na de rechte handt toe, latende dezelve op den kant scherp wtviyghen.

De kleyn *y* wordt oock ghemaect van het opperste ende onderste deel vande *z*, doch contrari de *z*, want ghelijck de *z* van boven na de sincke handt toe nederwaerts ghetrocken wordt, zoo wordt ter contrari dese *y* van boven met het

platte vande Penne na de rechte handt toe schuyns nederwaerts ghetrocken, makende haer hooft met een kleyn omkeeren, ende alzoow nederwaerts gaende na de rechte handt toe, keere de Penne na de sincke handt om haren steert te maken, 'twelck geschiet met een douken inden rugge vande Penne, eens zo groot als het hooft is. Twee deser *s* worden aen malkanderen ghebonden, sijndende d' eerste met de snede vande Penne deers door haer lichaem opwaerts gaende om 'thoof vande tweede te vatten, 'twelck met eenen omkeer door 't lichaem der zelve oock geschiet: Dese *t* wordt oock aen een *p* ende *i* ghebonden met eenen treck van haer hooft opwaerts gaende twee-mael zoo hoog als haer lichaem lanck is, ende van daer weder omkeerende op den rechten kant vande Penne na beneden toe, hechte ende binde dezelve aende *p* ende *i*, ghelijckmen inde naer-volgende verdeelighen zien mach.

De *u* neemt haer wesen oock vande *i*, sy wort het vierde-paert langher ghemaect, ende heeft het lichaem deers doorneden als *f*.

Wy hebben twee soorten van *v*, d' eerste is een consonant, ende wordt ghescheldt int beghinsel van een woord; sy neemt haren oorspronck van een *e*: Ick make dezelve *v* op de maniere van twee lanckworpighe virgulen, halende de eerste van boven nederwaerts, ende zonder de Penne van 't pampier te lichten, hale d' ander van beneden opwaerts met de snede vande Penne, die volleydende inden rugge der zelve met een kleyn douken.

Van dese *v* consonant wordt de *w* gemaect in deser maniere, te weten, Ick hechte aende zelve noch een *v*, makende dezelve van fatsoene haer ghelijck te wesen in lengde ende breedte, ghelijck oock alle andere ghelijckformighe letteren, eene gelijcke breedte, lengde, ende fwevinghe behoren te hebben, om haer zoo veel te meer gratie te gheven.

D' ander *w* is een vocale, ende wort ghemaect met twee *i* te zamen ghebonden, halende den steert van d' eerste tot int midden van 't lichaem om d' ander te vatten.

De *x* make ick ghelijck een kruyce, gheheel schuyns over-deers: Ick beginne dezelve metten sincke kant vande Penne, ende de zelve strack wende op het platte, trecke die vande sincke handt nederwaerts na derrechte toe, daer naer begin ick den tweeden treck ghelijck ick 'thoof vande *e* make, ende doornijde alzoow den eerste treck midden door met den sincken hoek vande Penne, keerende oft wendende int eynde even gelijck als ick den steert vande kleyn *x* make.

De *y* spruyt wt de *x*, verschillende alleen maer hier in dat het kruys ten halven door haren steert afghesneden wordt: Ick beginne ghelijck den eerste treck vande *x*; daer naer kome ick van boven, makende haer hooft ghelijck als 'tzele vande *e*, ende dale inde snede vande Penne na de sincke handt toe neffens den eersten treck, ende make haer steert op verscheyden manieren ghelijck den steert vande *f*.

Dese *y* wordt oock verandert ende ghemaect op een ander maniere, bindende haer twee tacken te zamen, te weten: Ick kome van beneden den eersten tack opwaerts,

volgyn den zullen, als oock wat regel ende mate men houden moet, om de zelve handt wel ende perfect te kunnen schrijven.

Onderrichtinghe der Nederlantsche grove ende kleine letteren.

Om te komen tot de onderrichting van alle de meestghemeynste Neerlandse Gheschreften, zal ick beginnen vande grove Letteren, en nemen eerst de

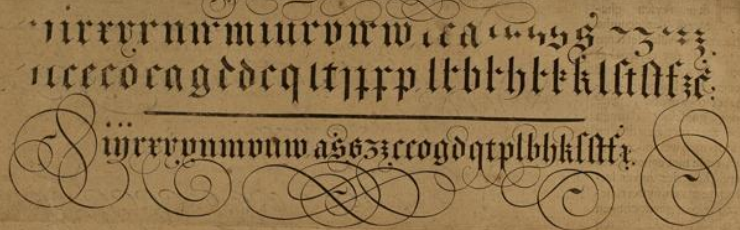
Instructie van de Textur Letter.

Komende dan tot de onderrichting van de Nederlantsche Letteren, zal ick beginnen aende *Textur* die van onse *Grove* ende *Fraser* Letteren wel d'outste is; Sy is ghemeynlyk ghebruyt geweest onder de Religieuse, die de Legenden ende mis-boecken in zoodanighe Letter schreven, sy wordt op verscheyde manieren ghemaeckt: eenighe dringen se heel dicht by-een, ghevende haer de dicke van een achtstendeel van haer lenghde; andere stellten se wat wijder van malkanderen, ende maken se wat dieker, namelijk het seste-paert van haer lenghde; welck my oock bat behaecht dan de finale maghere, overmits inde zelve beter mate kan gehouden worden, ende datse eenen beteren standt heeft. De *pendantule* treck is de ghene van welcke haer corpus meest ghemaeckt wordt, door dien haer standt meest lanckworpich ende wigheftrect is: haer hoofden ende voetkens worden meest vande lanckworpighe ende wigheftrecte quadraten ghemaeckt die begonnen ende voleyndt worden, t zij onder oft boven, met het scherp oft platte vande Penne: Zommighe hangen de hoofden ende de voetkens aen malkanderen, en zommighe niet, t welck ick oock beter houde, om datse schoonder staet, ende lichter om lesen is: De trecken die dweers door het corpus loopen worden met de halve breedde vande Penne ghehaelt, beginnende vande rechte handt nae de sincke toe, over-een-komende altyts met de hoofden van de andere letteren; ghelijck in dese by-gevoechde fundamenten.

Textur, dat is de Huys oft Baghijnen letter, zoomen se zoude moghen noemen, ende vervolghens dien, de *Fraser* ende *Rasheer* Letter, en zoo voorts tot onse Nederlandtsche Schriften toe. Ende hoewel dese den Koopman niet nut is, maer alleene om dichten, oft sprucken te schrijven, in Tafcreelen oft groote Boecken, heb ick evenwel, den ghenen die hun daer mede behelpen, en daer van een kort bericht willen doen, en der zelve fundamenten onder aen stellen.

Gronds ende fondamens van de Textur Letter.

Verdelinghe vande Textur Letter.

Instructie van de Fraser Letter.

DE *Fraser* Letter is, van de Hooch-duytsen gevonden, by welken die meest int ghebruyck is, omdatse schoonder ende cierlijcker staet dan de *Textur*, ende ghemackelijcker ende spoedigher kan gheschreven worden. De Hoochduytsche schrijvers ghemeynlyk wat verachtich ende scherp, geijckte alle hunne Schriften die meest met een vette Penne gheschreven worden: ende misprisen ter contrarie alle andere maghere Schriften, welcker lichaem ende leden bykans even dick zijn, ende zoo sehraperich staen, als offte de teering hadden. Daer is oock niet dat de letteren meerder gratie gheeft ende aengenaemer maect, dan datse het lichaem wel gestelt hebben, dat is, datse wat verachtich gheschreven worden, ende inde snede subtyl ende scherp vallen. Dese *Fraser* Letter en heeft anders gheen verschil, dan dat de hoofden met eenen omkeer ghehaelt worden, eensdeels die beginnende met de snede vande Penne, ende

volgyn.

voleyndende met het platte, wederom die beghinnende met het platte, ende voleyndende met de snede; daer ter, contrarie de hoofden vande *Fractur* lanckworpich en plat ghemaect worden, ende de voetkens vande *m* ende *n* onder vierkant zijn moeten als ruyten, ende zomminghe van d' andere een weynich rondachtich, als of men den voet van een *e* zoude maken, op de maniere vande halve gheftrecte ronde trecken, hiervoren aenghewesen, ende noch andere die de voetkens op de maniere van gheboochde ruyten hebben, ghelijckmen wt dese bovenstaende fondamenten zien mach.

Instructie vande Baslaerde Letter.

DE *Baslaerde* letter heeft heel een ander wesen als de *Fractur* nochtans die hem inde *Fractur* Letter wel zal gheoeffent hebben, zal de *Baslaerde* oock wel kennen schrijven, overmits die byna op de zelve maniere ghelchreven wordt, behalven dat het lichaem wat rondachtigher ende vierkanter moet ghemaect worden; daer ter contrarie de *Fractur* Letter het lichaem lanckworpich ende wat meerder wtgheftrect heeft, ende dat de wtijkende letteren van dese boven plat ende zon-

Gronds ende fundament der Fractur Letter.

Gronds ende fundament vande Baslaerde Letter.

D
der

bruycken, ghelijckmen inde vierde Materie defes Boecx (beghinneende met den name van *Isis Cefar*) zien mach: De stille ronde letter differeert van de stille vierkante Letter hier-mine, dat alle de letteren rondachtich begheonnen en voleyndt worden; ende dat de beekens vande *m m* ende *n n* (die in alle Schriften altydt de meeste veranderinghe maken, overmits dat die 't gheheel corpus aller letteren den meesten standt ende wesen gheven) boven rondt aen malkanderen ghebonden worden, daer ter contrarie de beekens van d' ander vierkantich zijn, ende van onder opwaerts met de sniede vande Penne scherp ende kantich aen malkanderen ghehanghen wordende dat de *i i* ende *u u* van onder opwaerts al rondachtich aen d' ander letteren verzamelt ende ghebecht moeten zijn, ende die van d' ander scherpe ende kantich. De loopende ronde Letter komt de stille heel naer, ghene veranderinghe hebbende, dan dat haer vleugels ende leden wat vloeyender ende liberaelder onder ende boven de reghels wtweven, ende dat eenighe der zelve letteren, wt oorfake der veranderinghe, op een ander wijse veel ghereeder ende bequamer aen malkanderen ghebonden worden ghelijck de loopende handen door d' invoeringhe van vele verscheydene letteren zulx mede brenghen. Dit onderfcheyt heb ick hier, tot vernoechinghe der Konstlievendens, noch wel willen by voeghen, hun wijfende voorts op de Exempelen hier voren in mijn Boeck gheschildt, inde welke sy het onderfcheyt van d' een ende d' ander door een onpartijch naer-zoecken klaerlijck zullen moghen aenschouwen.

Instructie der Nederlandfcher Letter.

NV, dus verre van elke soorte van Letteren int korte ghehandelt hebben, rest het byzonderle ende voornaemle van al, dat is, te verklaren hoe onse Nederlandfche Letter yeder int byzonder moet ghemaect worden, het welck voorwaer vry al wat swaer om doen is, overmits desen wech noyt hier te voren van enich Meester (myns wetens) ghebaent is gheweest, nochtans hebbende dit werck voorgenomen tot profijt ende voordeel van alderley staten van personen, die eenichins begheert zijn om tot de perfectie van 't wel schrijven te komen, zal ick my poeghen, door de liefde die ick tot de ghemeine welvaert draghe, hun desen wech zoo ghemaekelijck te maken, dat sy daer door tot de volkomenheit van dien zullen moghen gheraken, ende my lof ende prijs gheven: ghemerct dit alles tot hunnen besten ghelchiedt.

Om nu te komen tot d' onderrechtighe van elke Letter int byzonder, zal ick de vierkante stil-staende Letter voorsemen, ende haer wesen alleene beschrijven, overmits wt dezelve, als van een fondamentaal Letter, meest alle d' andere haren oorspronck nemen, ende beginnende vande *a*, d' eerste letter vanden *A b*, als zijnde de ghene vande welke alle sonde letteren haer maeksel ontfanghen.

Ick beghinne de *a* met het scherpe vande Penne, desijnde een weynich na de flincke handt toe, ende wendende de Penne strax op het platte, make een halve

ronde, die ick met de snede onder een weynich wwaerts gaende, ende van daer wederkeerende opwaerts, voleynde, ende al met eenen treck, zonder de Penne van 't pampier te lichten, vatte ick inden rugghe het beghinfel om haer hooft te maken, 't welck ick van daer wederom naer de rechte handt keerende) met het platte doe, een weynich holachtich ende scherpe wgaende, ende eerselende wederom een weynich na de flincke handt toe, valle met het platte dicht teghens de rondicheyt van haer lichaem aen, ende voleynde alzoo dezelve op de maniere vanden eersten halven ronden treck scherpe wgaende, Sy moet ghemaect worden met eenen treck.

De *e* en is oock van gheen minder kracht, sy ghebeidt over alle de letteren die na de maniere vanden *Perpendicularen* treck recht nedervaerts ghetrocken worden: Ick beghinne aen 't hooft, 't zelve makende met eenen omkeer, begheeft met de sniede vande Penne, ende voleyndt inden rugghe opwaerts gaende, daer naer keerende de Penne op het platte, hale neffens het beghin van haer hooft eenen rechten nedergaenden treck met eenen voet onder daer aen, een weynich geboghen, ende zonder afgaen, make den buyck op de maniere van een halve ronde, bogolt wt den voet met de snede, ende opwaerts gaende inden rugghe, sluyt haer lichaem int midden toe aen 't beghin van 't hooft, sy wordt oock ghemaect met eenen treck.

De *e* wordt begheft ghelijck de *a*, makende haer lichaem als den eersten halven ronden treck der zelve, scherpe wgaende, daer na de Penne lichtende, make haer hooft na de maniere van een recht-snoer, met het halve platte vande Penne, Sy wordt ghemaect met twee trecken.

Om de *e* te maken, zoo continueer ick den eersten treck vande *a*, als oft ick en rondt toe wilde sluyten, ende stijge de penne inden rugghe schuyns opwaerts over haer lichaem, na de maniere vanden *Obliquen* treck, eens zoo hooch als de letter lanck is, wel verstaende, als ick die op haer mate schrijve ghelijck oock alle de andere leden onder ende boven wtlichterende, op ghelijcke proportie behoeven ghemaect te worden: maer inde loopende Letteren moghen dezelve wel wat vryer ende onbedwongher wtweven; doch daer op wel lettende, datse malkanderen tusschen de reghelen niet en verdringen, noch ghene verwarringhe en maken, Sy moet oock ghemaect worden met eenen treck.

De *e* is de *e* bykans van wesen ghelijck, anders gheen onderfcheyt hebbende, dan dat haer hooft met de sniede vande Penne een weynich boven het lichaem begheeft wordt, ende wendende dezelve strax metter halve platte na de rechte handt toe, voleynde die op de maniere als de *e*; Sy wordt ghemaect met twee trecken.

De *f* beghin ick boven haer lichaem, de helft van haer lenghe hoogher, treckende met het platte vande penne nedervaerts tot beneden onder haer lichaem, de helft leegher danse lanck is: ende keerende van daer wederom opwaerts wat rondachtich tot daer ick begheft hebbe, make ick haren hals metter scherpe vande Penne, ende al in eenen weghe 't hooft daer aen metter platte van dien,

door een kleyn douken wat verachtich, oft een weynich wtgeftrect na de rechte handt toe; daer naer keere ick metter vaert de Penne op haren flincken kant, byghende de vinghers een weynich binnens handt, ende trecke alzooharen fteert onder wt 't lichaem nederwaerts, zoo fin ende fubtil alst de fneede vande Penne gheuen kan, 't welck ghedaen zijnde, wende ick de Penne strax wederom op haren rechten kant, ende make daer mede een kleyn trecken door 't lichaem, 't welck haer volkomen maectfel is ick make dezelve noch op een ander maniere, namelijk, treckende eerft haren fteert met de fneede vande Penne nederwaerts, ende van daer wederom licht opwaerts keerende, verzetze strax de handt, dat de Penne kome te vallen op haer platte, ende sweve alzooh van daer het lichaem moet ghemaect worden, nefsens den eerften finen treck, ghehaelt met de fneede vande penne tot aen 't beghin vanden zelven, ende make al met eenen treck den hals ende 't hooft zonder afgaen, doornijndende daer naer het lichaem, als voren: haer hooft wordt oock ghemaect met eenen omtreck, als hier f zoo hoogh ende wijdt als de fpatie tuffchen de reghelen lijden kan.

De dobbel ff wordt ghemaect van twee f faen malkanderen ghebonden: Ick make aenden hals van d' eerfte f eenen treck ghelijck als eenen boghe ghehaelt met het platte vande Penne. ende dien voloyndende, make ick de tweede f daer aen hanghende, op dezelve maniere als d' eerfte, twee-mael zoo wijdt van malkanderen alffe dick is, ende doornijnde beyde de lichaemen te gader met eenen treck als voren.

De f wordt oock ghebonden aen een e, op de wijfe ff, ofte makende den hals mette fneede vande Penne wat langher wtgeftrect, ende een weynich ghebogen, ende dezelve omkeerende teghens den rugge opwaerts, wende ick de Penne strax op platte, ende valle alzooh midden door den hals recht nederwaerts tot onder aen den voet toe vande letter, doornijndende beyde de lichaemen met eenen treck, op de maniere vande dobbel ff. Sy wordt noch op meer andere manieren aende e ghehanghen, ghelijckmen in myne loopende handen zien mach, doch hier te lanck om te befchrijven.

De g beghin ick ghelijck den eerften halven ronden treck vande a, dien ghemaect zijnde, hale ick daer nefsens al in een reysse metter platte vande Penne eenen rechten treck, dien een weynich drayende na de rechte handt toe, eens zoo lanck als 't lichaem is, daer naer zonder de Penne te lichten, make ick den fteert, beginnende met de fneede der zelve, ende deyfende na de flincke handt toe, fier ick de Penne inden rugge, een weynich opwaerts gaende, twee-mael zoo wijt als 't lichaem lanck is, ende voor 't leste floyte dezelve boven toe, met een trecken ghehaelt in halve plat vande Penne licht wtchietende; Sy moet ghemaect worden met twee trecken.

De g neemt haer wesen vande s anders gheen verfhil hebbende, dan dat het lichaem onder open is: Niet dat van noode zij, dat als ick de g wil maken, ick een s make, maer hebbende ghemaect 't hooft ende den rechten nedergaenden treck op de maniere vande s, hale ick wt het midden van 't lichaem dicht aen 't

hooft, zonder afgaen, den buyck van boven nederwaerts ghelijck als een virgula, dien voloyndende inden rugge vande Penne, flijghende na de flincke handt toe, met een kleyn douken, doch vermijndende dat ick den voet vanden rechten nedergaenden treck niet en rake, op datte onder niet ghesloten en werde, ende de g ghelijck zij: Ick hale den buyck noch op een ander wijfe, te weten met eenen omkeer als dese g, oft met eenen fteert, ghelijck als de g, dien halende onder voorby 't lichaem twee-mael zoo lanck als 't zelve groot is; Sy wordt ghemaect met eenen treck.

De i en heeft oock gheen kleyn deel aende vruchtbaerheyt vande a ende s, als zijnde de gene die de beekenken van alle d' ander letteren haer fchepfel geeft: Ick beghinne met een kleyn trecken, ghehaelt met de fneede vande Penne, ende make het lichaem met 't platte der zelve recht nederwaerts gaende, aen 't eynde van 't welcke, dat voloyndende ick oock een fcherp trecken make, om haer zoo veel te meer levens ende gratie te gheuen, zonder dewelcke sy als flomp ende zonder eenighe vercieringhe zoude wesen, zijnde dit de meeste fraeycheyt onfer Ghefchrieten, dat dezelve vet ende fcherp gheschreven worden.

Aengaende de i confontant oft langhe i, die wordt ghemaect op deser manieren i van welcke twee i de dobbel ii ghemaect wordt, hechtende dezelve beyde aen malkanderen van onder opwaerts met de fneede vande Penne, die makende met eenen treck.

De s wordt ghemaect vande e, naer-latende maer alleenlijck den buyck vande zelve, ende in plaetse van dien een ronde s, daer aen voeghende: Ick make 't hooft wat ronder ende grooter, doch op dezelve maniere, ghelijck 't hooft vande g, Sy wordt ghemaect met eenen treck, ende op verfheyden manieren, die ick hier naerlaten zal te befchrijven, om den Leerlinck door de veelheyt der zelve het verftand niet te verduyfteren.

De e en is anders niet dan een deel vande e, te weten, het hooft met den rechten neder-gaenden treck, den welken ick onder een voeten make met de fneede vande Penne, oft ronder fcherp wtgaende; zijnde dese de bequaemste om aen een ander letter ghebonden te worden, ende om een dobbel ee af te maken, dewelcke van den voet deers door het lichaem aen 't hooft van d' ander ghehecht wordt, al met eenen treck.

De w wordt ghemaect vande i, te weten, van dry beenkens aen malkanderen ghebonden: Ick beghinne ende make het eerfte beenken ghelijck de i, 't welck ghemaect zijnde, hanghe ick het tweede daer aen van onder opwaerts, tuffchen beyde de beenkens, schyns doorgaende, na de maniere vanden *Diagonalen* treck, ende handele alzooh oock met het derde, 't zelve voloyndende ghelijck de i fcherp wt, Sy moet ghemaect worden met eenen treck, zonder de Penne van 't pampier te lichten.

De u wordt ghemaect van de twee leste beenkens van de w: Ende alst ghebeurt dat een van beyde dese letteren ghesfeldt wort aen eynde van een woordt, zoo wordt 't leste beenken der zelve ghemaect met eenen fteert, op de maniere

van

van de g ende g, doch al wt zoo lanck niet, ende dat, om dat dezelve *Letters* *Finale* zijn: Dese twee voorzf. letteren m ende n zijn het eenighe cieraet aller Ghechreften; ende derhalven daer op wel dient ghepact te worden, dat de beensken der zelve recht ende even wijdt van malkanderen staen, ende het een niet hooger noch leegher dan het ander: De finalen zijn dese m n.

De ghesaltte vande v heb ick ghenoechsaem bewisen wt de a, overmits dat men bykans een a moet maken om de a een goede forme te gheven: Ick make die vanden eersten treck der zelve, ende come vanden voet met de snede opwaerts gaende, ende sluyt die rondt toe in den rugge vande Penne: Ick ghebruycke noch een ander soorte der zelve inde loopende Letteren, ghemaect op de maniere als dese v. Sy worde elck ghemaect met eenen treck.

De p beghinne ick als de i, doch make den treck onder eens zoo lanck, ende daer na make ick 't lichaem ghelijck den buyck vande e. Sy worde ghemaect met twee trecken.

De q en verschilt vande a niet dan den steert, den welcken eens zoo lanck recht neer ghetrocken word als het lichaem groot is; Sy worde ghemaect met eenen treck.

Wy hebben dry soorten van r: D'eerste is een voor r, dat is, die int beginn vande woorden gheseldt wordt, sy neemt haer forme vande i, makende onder aende zelve een voeten onder wt holachtich, ghelijck 't zelve vande e, wt het welke ick inden rugge vande Penne opwaerts neffens het beeken vande i rijste, tot op 't derde deel naer van haer lenghe, ende keere van daer inde snede van de Penne ter rechter hand toe, ende make haer hooft metter halve platte vande Penne, licht wtghehende, ende die aende naest-volgende letter te koppelen: De tweede is een ronde r, ende wordt ghemeenlyck gheseldt neffens andere ronde letteren binnen in een woord, namelijk na de s d o p ende v: Ick beginn dezelve met een sijn trecken, ghehaelt met de snede vande penne overkant, ende make het hooft, treckende met het halve platte der zelve naer de rechte hand toe, half zoo wijdt als 't lichaem lanck is, ende voleynde dezelve metten eerste treck vande a, die ick al in een reyse aen het hooft hanghe: De derde is een r final, dat is een r die aen 't eynde van een woord gheseldt wordt verschillende met de eerste niet, dan datter hooft met eenen dou vande Penne, oft langher met het platte der zelve wtghehaelt wordt; Sy worden elck met eenen treck ghemaect.

Ick ghebruyck oock vier soorten van f, vande welke d'eerste een langhe f is, gheen verschil hebbende met de f, dan het trecken dat midden door 't lichaem loopt; het hooft wordt verandert ghelijck 't zelve vande f: D'andere dry zijn kleyn f g h, waer van ick d'ene ghebruycke midden inde woorden vande loopende Letteren, om die aen d'ander te binden: Ick hebbe ghenomen vande Fransoyen, ende wordt ghemaect op de maniere vande kleine Italiaensche ronde s, doch recht staende: D'andere twee zijn finalen, ende worden gheseldt aen het eynde vande woorden; d'ene make ick van een e, halende aen 't hooft der zelve

met de kant vande Penne een kleyn omtreexken wtghehende na de rechte hant toe ghelijck een half maenken, D'andere is een ronde g, ende wordt gemaect vande s, doch over-dweers ghetrocken na de rechte hand toe, keerende terstont de Penne inden rugge na de slincke om het lichaem te maken, 't welck ick sluyt met de snede vande Penne aenden eersten treck, ende passende een weynich daer over, make aen 't eynde der zelve het hooft met een douken vande Penne, licht opheffende: Ick en stelle dezelve niet aen 't eynde der woorden, dan by zoodanighe letteren, aende welke sy ghebonden kan worden met eenen treck.

Hoewel ick oock veel verscheyden soorten f f ghebruycke, zoo inde staende als loopende Letteren, en zal ick hier nochtans maer dryerley gestalten beschrijven, die inde stil-staende Letter niet naer-ghelaten moghen werden, ende oock verklaren waer die gheselt moeten zijn: te meer ick ghemerct heb dat eenighe die onverscheyden plaetse gheven, die zettende achter oft voor int beginn van een woord, daerle niet te passe en komen, ende oock met d'ander letteren niet en konnen ghebonden worden: D'eerste is een voor f, ende wordt begheft boven 't lichaem met den slincken hoek vande Penne wt scherpachtich, treckende een weynich na de slincke hand toe, ende voorts recht nederwaerts int platte vande Penne een luttel ghebogen, doorsnijdende het lichaem, op de maniere vande f: De tweede f stelle ick int midden vande woorden, sy wordt ghemaect vande i, anders niet verschillende, dan dat dezelve een derdendeel langer boven 't lichaem ghemaect wordt, ende doorsneden ghelijck de eerste: Dese f wordt oock altemets ghezet aen 't eynde van een woord by zoodanighe letteren, die aen d'ander niet ghebonden noch ghehecht en konnen worden: De derde i is de i zelve, aende welke ick onder een voeten make met de snede vande Penne, een weynich lanckworpich ende licht wtchietende, sy wordt alleenlyck maer ghevoecht aen het eynde van een woord, by zulcke letteren, aende welke sy ghebonden kan worden, ende anders niet.

Wy ghebruycken oock twee soorten van v, d'ene is een consonant, ende d'ander een vocale: De consonante wordt op vele verscheyden manieren verwandelt, zonderlinghe inde loopende letteren, doch zal alhier om des kortheyt wille) maer de ghedaente van d'ene beschrijven, dewelcke ick beghinne met de snede vande Penne over-kant opwaerts gaende, ende trecke dezelve op 't platte van boven rondt nederwaerts na de slincke hand toe op de maniere van een virgula, makende onder daer aen een voeten, treckende 't zelve na de rechte hand toe, ende zoo voorts inden rugge vande Penne rondt opwaerts gaende, formere den buyck na 't fatsoen vande e.

De e wordt ghemaect vande v, hangende twee der eerster trecken eenmal-kanderen met de snede vande Penne van onder opwaerts gaende, ghelijck ick de twee beensken vande u te zamen binde ende make voorts daer aen den buyck vande v als voren; Sy wordt ghemaect met eenen treck.

De u vocale wordt ghemaect vande i, hanghende twee der zelve beensken

den, 't welck den eenigen wech is om wel ende rasch te schrijven, bestaende principelijck den spoet inde 't zamen-bindinghe der letteren, die met dese twee trecken / — aen malkanderen ghebonden worden. Hier een ghemaect met de snede vande Penne dwers over zijde, bindende alle de letteren die van onder opwaerts aen 't hooft oft int midden vande naest-volghende letteren ghebonden worden. Het ander wordt ghemaect recht voor hem, na de maniere van een recht snoer, ende wordt ghehaelt midden door 't lichaem vande f ende t, ende sluytet hooft

vande g; bindende alle de letteren 't zamen die hooft aen hooft ghebonden worden, als oock de ghene die dwers door 't lichaem aen 't hooft van een ander gaken, ghelijck den Studiosen door ondervindinghe ende ervarenthey wt myne Schriften leeren kan: verhopende met Godts hulpe ter geleghender tijt daer van een breeder verklaringhe door ene acwijfsinghe der zelve letteren te doen, om na vermogen dese Konste te deen floreren, ende allen Liefhebbers en Leerlingen een goet vermoegen te ghevea, om hun dezelve perfectelijcken in te beelden.

Kort bericht vande loopende handen.

DE loopende handen zijn, ghelijck hier voren verclaert hebbe, dryerley, nemelijck de staende, gheschreeve, ende vallende. Dese worden noch verandert na de groote, kleynste, dicke ende dunte diemense gheeft, ende oock na datse stit oft rasch, dicht ofte wijdt van malkanderen gheschreven, ende na dat hare leden (dat zijn de trecken die onder ende boven de reghels wvlieghen) kort oft lanck wtghehaelt worden: haer meeste cieraet is, datse vollijch ende sterck doorgaende gheschreven wordt, ende dat alle de letteren na der Pennen aert onder ende boven aen malkanderen ghebonden zijn; als oock van ghelijcken de hoofden ende teerten die onder ende boven de reghels wtgetrocken worden, ende dat dezelve niet confuselijck door malkanderen en loopden, maer liber ende vry haren volkomen streck hebben, zonder de zelve met eenighe andere *naesdracht* Letteren, als Spaensche oft Italiaensche te menghen, de welke haer berooven vande gratie en levendicheyt die sy van haer zelve heeft, ende veel eer schijnt een vreemde Letter te wezen, dan onse eyghene natuerlijcke Nederlandtsche handt, die in verscheydenheyt van letteren rijcker ende overvloedigher is dan eenighe andere Natie, ghelijck zulcx wt de vergelijckinghe van onse ende hunne Gheschriften klaerlijck kan ghezien worden: ende tot bevestighe van dien, hebbe dese vier bovestaende reghels der veranderinghe van onse loopende Letteren wel willen hier by voeghen, zonder vande zelve eenighe andere instructie te doen, ofte by fondementen te verdeelen, overmits yder Letter int particulier, door haer eyghen selfstandicheyt wel zoude dienen ontcleet te worden, 't welck voor desen te lanck zoude vallen te verklaren: bid-

Verklaringhe der Nederlandscher loopende Letteren.

dende den Konst-lievenden, hem hier mede te laten contenteren, ende desen nymen vlijt ende arbeidt voor aengenaem houden.

Instructie vande Fransche Letteren.

DE Fransche Letteren zijn vierderley: D' eerste *Lettre quarrée*, is een vierkan- te Letter, die sy ghebruycken int beginn van alle open Brieven, Rekenin- ghen, Registers, Staten, Vonnissen, Sententien ende Contracten: De tweede *Lettre pleine*, is een volkomen Letter, zoo ghenaemt, om datse op zekere mate gheschreven wordt met een vetachtighe en grove Penne, naect en bloot, zonder eenighe trecken: sy was eertijds ghenaemt *Lettre d'estat*, om datse maer in zaken van consequentien ghebruyct wordt, ende om 't ghesichte van groote Heeren te behagen: De derde *Lettre courante*, is een loopende letter; die sy ghebruycken in daghelijcke affairen; Sy is wat kleynder als de voorgaende, ende

wordt met vele abbreviatien ghemenight, om te ſpoeden. De vierde *lettre de minute*, is veel kleyn-der als de loopende ende met veel meer abbreviatien, ſy worde ghemeny-lijck gebuyd van Gref-fiers, Notariſen, Procureurs, ende Deurwaer-ders, om datſe zeer raſch kan geſchreven worden, ende de bequaemte om ſyne zaken te behaef-tighen, zonderling alſmen eenige beworpinge van Compoſitie ofte Minute maken wil. Van welcke vierderley foorten, ick alleen de fondamenten vande *Lettre plene* (die de voornaemte is) hier ſtelle, overmits de an-dere vande zelve haer ſchepfel nemen, ende wt de volghende verdeelinghe ghenoech kunnen geleert worden, nemende tot behulp de Franſche Exempelen, hier voren gaende, die u als Patroonen kunnen dienen.

Inſtructie vande Enghel-ſche Letteren.

DE Nederlandt-ſche, Franſche, ende Enghelſche Letteren hebben by-kans zulcken ghelijcfor-maghe gheſtalte, weſen, ende lichaem, dat ick onnoedich achte vande Enghelſche Letteren eene wijt-loopighe ver-klaringe te doen; noch-tans om alle curioſe en-

Instruction methodique de la Lettre Françoise

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii jj kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt

uu vv ww xx yy zz aa bb cc dd ee ff gg hh ii jj kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt

uu vv ww xx yy zz aa bb cc dd ee ff gg hh ii jj kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt

De gheſtalte der Enghelſcher Capitalen ende kleyne Letteren.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

De gheſtalte der Enghelſcher Capitalen ende kleyne Letteren.

The English Hand.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

delm

de studieuse gheefften te voldoen, zal ick (in 't voorby gaen) die oock een weynich aenroeren, ende hare forme in 't korte beschrijven.

De principaelste Engheleche Letteren zijn dryeley: D' eerste is een maniere van grove Letter, zeer schoon, ende onse *Bastard* niet zeer onghelyck, wtghenomen dat de hoofden ende steerten wat verschillen, ende 't lichaem al wt zoo verniet gheschreven wordt: De tweede is een stil-staende hand, die alleen onder lieden van state in 't ghebruyck is: de derde wort ghenamt de loopende hand, die voorwaerts-overvallende gheschreven wordt, doch van zommighe wat vet-

achtich, die ick oock meest prijse, wt oorfake, ghelyck ick gheseyt hebbe, dat een vette ende wel ghevoedde Letter de behaechlyckste is. Andere wederomme schryvense wat magerder ende kleynder van lichame: Hun Capitalen verschillen van d' onse oock niet vele, hoewel de zelve zommighe grepen ende slingheren hebben, die d' onse wat contrari zijn: De steerten ende leden moghen wel wat differeren, maer 't lichaem moet altyds zijn ghesalte houden; derhalven ick hier oock maer de forme stellen zal, zonder de fondamenteen aen te wijfen.

Instructie vande Hoochduytsche Letteren.

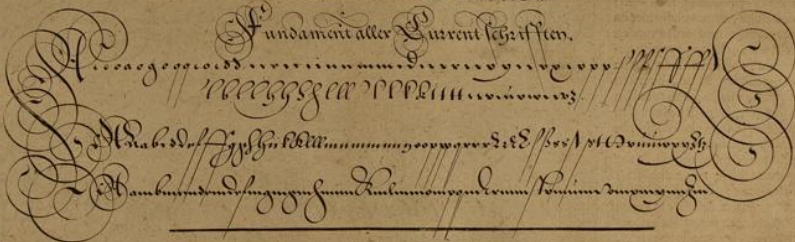
Resteert een weynich van de Hoochduytsche handen te spreken, vande welcke ick in 't leste hebbe willen handelen, om dat de zelve meest van onse Letteren in 't wesen verschillen, hoewel nochtans dat die de slechte niet en zijn: want zoo men de *Prætor* Letter kleyn ende groot, gelegde ende gheschovene wel aenmerct, ende vervolghens dien de *Conservie* Gheschryften op verscheyden manieren, met hare trecken ende Capitalen, zalmen moeten bekennen, dat dezelve niet minder cieraet noch gratie en hebben als eenighe van alle andere Nationen.

Ende belanghende de ghemeyne Hoochduytsche handen, en zijn oock niet minder behaghelelyck, als nut ende bequaem om rasch te spoeden: behaghelelyck zegh ick, om dat dezelve vollychich ende wel ghevoedt zijn, ende bequaem om te voorderen, overmits dese Letter rondt ende kort valt, ende wel ghebonden is, ende derhalven wel rollen ende rasch voortschieten moet. De voornaemste van dese zijn de *Ronde* ende *Courante* handt, vande welcke de *Ronde* wel de schoontste is: Sy en verschillen d' een van d' ander niet vele, dan dat de *Ronde* wat korter van lichame gheschreven wort, ende datse achter-over valt, contrari de *Courante*, ende daeromme oock met verscheyden aerdt van Pennen gheschreven worden, ghelyck ick hier voren verclaert hebbe.

Daer zijn noch meer andere soorten van Hoochduytsche Gheschryften: maer om de memorie ende 't verstant der aenkomelighen niet 't over lasten met te

Gronds ende fundament der Hoochduytscher Currente-schryfften.

Fundament aller Currente-schryfften.

veel verscheyden manieren van Gheschryften over-hoop by-een te halen, heb ick maer alleenlyck den aerdt ende fondamenteen deser twee hier by willen voeghen: wt d' ervarentheyt der welcker men lichtelijck tot de maniere van alle d' andere zal kunnen gheraken, bestaende meest de veranderinghe der zelve, inde verscheydenheyt der *m* want ghelyck de Hoochduytsche Meesters zelve schryven: *Wie mancherley m/ so viel arten Eschryffen.*

Al zoo verscheyden Lief-hebbers zommighe stucken van mijn boeck ghesien hebbende, hun lieten duncken dat eenige Capitalen die in 't begin vande Materien staen, voor den ghenen die eerst inde Konst van wel schryven beginne te studeren wat te swaer zouden moghen wesen om naer te volghen, hevet my goet ghedocht dese Nederlandtsche, Italiaensche, ende Spaensche Capitalen, tot een besluyt ende eynde des Boecx, hierby te voeghen, op dat den Aenkomelighen ende Studenten gheen oorfake van belesel en zouden hebben, in hun goet ghinself voorts te varen, ende te komen tot hunne goede begheerten

ten van wel ende perfect to
schrijven.

De andere, die in de hande-
linghe vande Penne wat bedre-
ven zijn, ende dese hun te slecht
vallen, lust hebbende voordr
te komen, zullen hun moghen
oeffenen inde Capitalen hier
voren gaende, als oock met my-
ne voor-ghetelde ghedichten;
dewelcke, alhoewel die niet en
vervolghen na d' ordre vanden
A-b, ick nochtans te weghe ge-
bracht hebbe, voor de ghene
die eenighe Materi-boecken
op zoodanighe maniere zullen
willen schrijven, den gheheelen
A-b daer inne te vinden zij, heb-
bende egheene van dien naer-
ghelaten, maer tot de Z toe
ghemaect, ja van elcke letter
bykans twee ofte dry, 't welck
ick ghedaen hebbe om eenen
yghelijcken ten vollen te con-
tenteren, ende te verhoeden,
datmen my zoude moghen be-
schuldighen, niet zoo wel voor
den eenen als voor den ande-
ren ghewrocht te hebben: Bid-
dende alle Penne-beminders,
dit mijn werck (ende mynen
goeden wille ende affectie die
ick ghehadt hebbe van meer-
der te doen) in danck te ne-
men.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z

A B C D E F G H I J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z.

F I N I S.

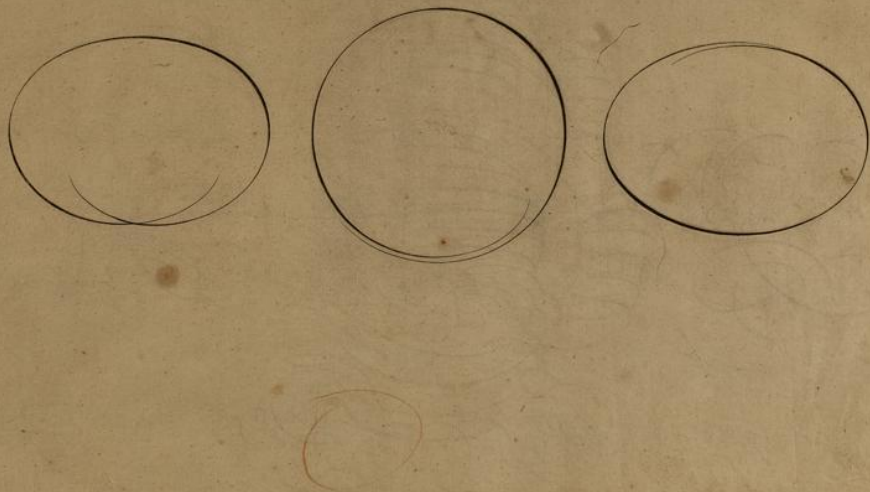
Zijlelesersden van den dary, in de hant dary
 schijnlyklyk tot den Jaren Franckes
 Darysden Jaren dary dary dary dary dary

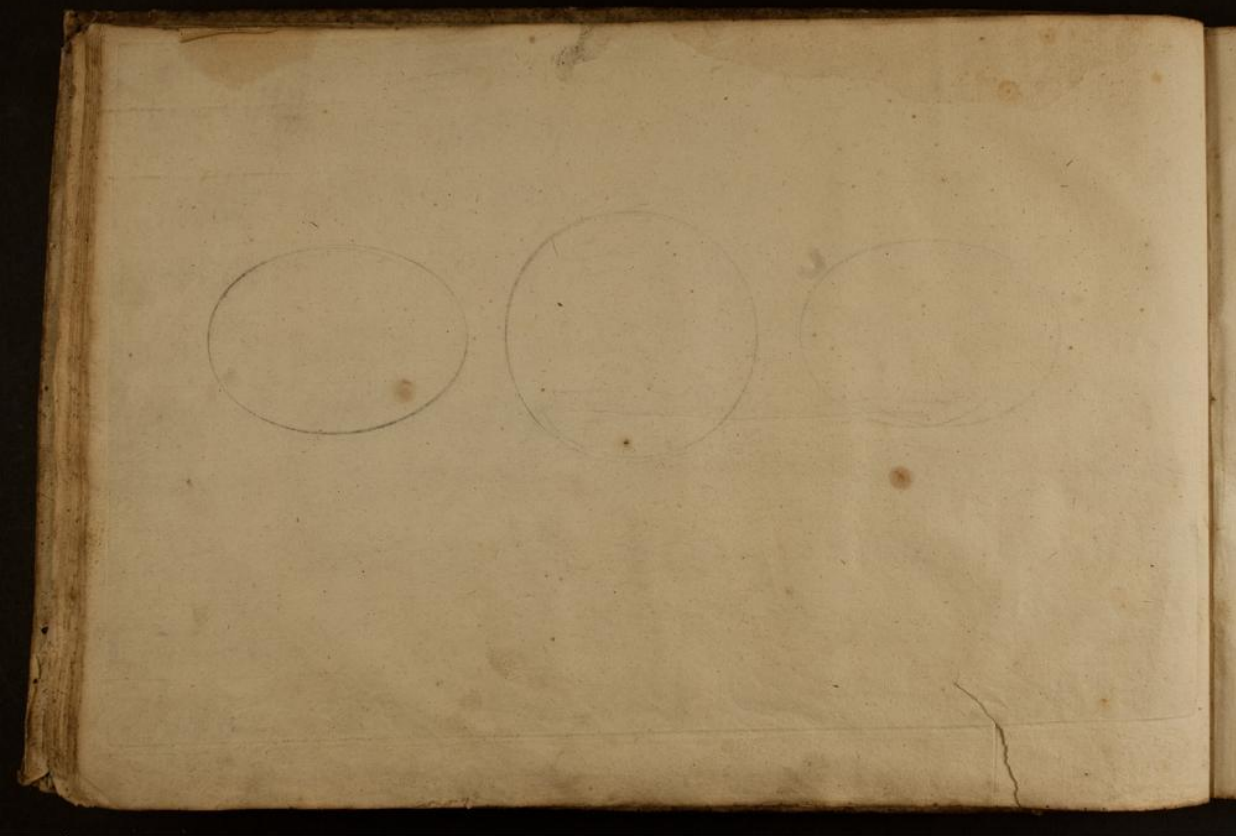
Wapen: Gloges
 Gloges dary dary dary dary
 Dary dary dary dary dary
 Dary dary dary dary dary
 Dary dary dary dary dary
 Anno 1799

Diezeleeren, schryven met vylt. Dallye. Penner alder tyt.
 Gelyck dees figure wys aen. Soo zal tie schryven te beter gaen.
 Welke

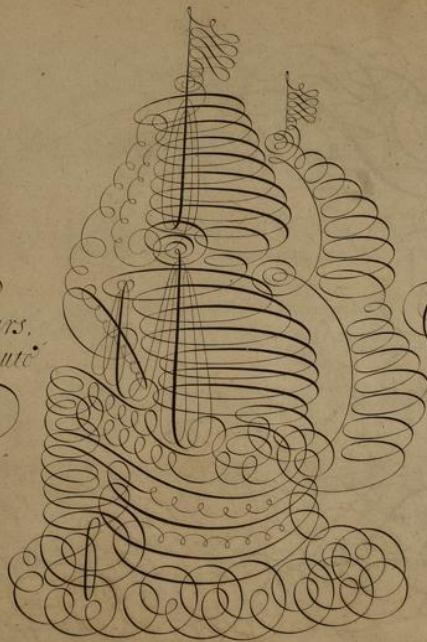
290
175

175
215

2112
Messieurs.
de l'Admirauté

Messieurs
a Rotterdam.

